

**EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) NR 1924/2006
TOIDU KOHTA ESITATAVATE TOITUMIS- JA TERVISEALASTE VÄIDETE
KOHTA**

JUHEND TOIDUKÄITLJALE

Käesoleva juhendi eesmärk on selgitada toidukäitlejale, kuidas esitada toidu kohta toitumis- või tervisealast väidet. Juhend ei ole õiguslikult siduv. Enne toitumis- või tervisealase väite esitamist tuleb tutvuda kogu määrusega.

Juhend on koostatud Põllumajandusministeeriumi toidu- ja veterinaarosakonna toiduohutuse büroos, koostöös Veterinaar- ja Toiduameti ning Tarbijakaitseametiga.

Koostatud: november 2008.

Uuendatud: mai 2014.

SISUKORD

1. Õigusaktid, juhendid.....	3
1.1. Õigusaktid	3
1.2. Abimaterjale	3
2. Reguleerimisala	4
2.1. Määruse reguleerimisala (artikkel 1).....	4
2.2. Toitumisalase väite mõiste (artikkel 2)	4
2.3. Tervisealase väite mõiste (artikkel 2).....	5
2.4. Kaubamärk, marginimetus, väljamõeldud nimetus (artikli 1 lg 3, artikli 28 lg 2).....	5
2.5. Üldnimetused (artikkel 1 lg 4)	5
3. Üldpõhimõtted toitumis- või tervisealase väite esitamisel	6
3.1. Üldnõuded (artiklid 3, 5, 6).....	6
3.2. Toitainelised põhijooned (artikkel 4)	6
3.3. Alkohoolsed joogid (artikli 4 lõiked 3 ja 4)	6
3.4. Toote turuleviimine ja järelevalve (artikkel 26).....	7
4. Toitumisalased väited	8
4.1. Lubatud toitumisalased väited (artikkel 8).....	8
4.2. Võrdlevad väited (artikkel 9, lisa).....	8
4.3. Üleminekumeede lisast puuduva toitumisalase väite kasutamiseks (artikli 28 lg 3)	8
5. Tervisealased väited	9
5.1. Lubatud tervisealased väited (artikli 10 lg 1).....	9
5.2. Üldised ja mittespetsiifilised tervisealased väited (artikli 10 lg 3)	9
5.3. Keelatud tervisealased väited (artikkel 12)	10
5.4. Viitamine isikule või organisatsioonile (artikkel 11).....	10
5.5. Üleminekumeetmed tervisealase väite kasutamiseks pärast 01.07.2007	10
6. Märgistusnõuded toitumis- või tervisealase väite esitamisel	12
6.1. Toitumisalane teave (artikkel 7, artikli 1 lg 2 ja 5)	12
6.2. Lisateave tervisealase väite korral (artikkel 10).....	12
6.3. Lisateave haigestumise riski vähendamise väite korral (artikli 14 lg 2)	13
7. Tervisealase väite taotluse esitamine	14
7.1. Kasutada lubatud tervisealaste väidete nimekirja koostamine	14
7.2. Omandiandmete kaitse (artikkel 21)	14
7.3. Tervisealase väite taotluse koostamine	14
7.4. Taotluse esitamine, hindamine ja tervisealase väite lubamise kohta õigusakti vastuvõtmine	15
7.5. Taotluse tagasivõtmine.....	16
Käitleja meelespea toitumis- või tervisealase väite esitamisel.....	17

1. ÕIGUSAKTID, JUHENDID

1.1. Õigusaktid

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1924/2006, 20. detsember 2006, toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete kohta
- Komisjoni määrus (EL) nr 432/2012, 16. mai 2012, millega kehtestatakse nimekiri tervisealastest väidetest, mida on lubatud esitada toidu kohta, välja arvatud haigestumise riski vähendamisele ning laste arengule ja tervisele viitavad väited
- Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2003. a määrus nr 324 "Toidu märgistusele esitatavad nõuded ja märgistamise ning muul viisil teabe edastamise kord"
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1169/2011, 25. oktoober 2011, milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 1924/2006 ja (EÜ) nr 1925/2006 ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni direktiiv 87/250/EMÜ, nõukogu direktiiv 90/496/EMÜ, komisjoni direktiiv 1999/10/EÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/13/EÜ, komisjoni direktiivid 2002/67/EÜ ja 2008/5/EÜ ning komisjoni määrus (EÜ) nr 608/2004
- Toiduseadus
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 353/2008, 18. aprill 2008, millega kehtestatakse rakenduseeskirjad selle kohta, kuidas taotleda tervisealaste väidete esitamise lubasid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1924/2006 artiklis 15 sätestatu kohaselt
- Komisjoni määrus (EL) nr 907/2013, 20. september 2013. a, millega kehtestatakse eeskiri üldnimetuste kasutamise avalduste esitamiseks
- Muud õigusaktid, milles sätestatakse nõuded toidule

1.2. Abimaterjale

Toitumis- ja tervisealaste väidete register Euroopa Komisjoni kodulehel:
<http://ec.europa.eu/nuhclaims/>

Määruse 1924/2006 rakendamise juhend Euroopa Komisjoni kodulehel:
http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/claims/index_en.htm

Juhendmaterjalid tervisealase väite loa taotlemise koostamiseks vajalikud juhendid, spetsiifilised juhendid vastavalt väite teemale Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) kodulehel:
<http://www.efsa.europa.eu/en/nda/ndaclaims.htm>

2. REGULEERIMISALA

2.1. Määruse reguleerimisala (artikkel 1*)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1924/2006 (edaspidi *määrus 1924/2006*) kohaldatakse toitumis- ja tervisealaste väidete suhtes lõpptarbijale pakutava toidu märgistusel, esitlemisel ja reklaamis. See hõlmab lõpptarbijani jõudvat kaubandusliku eesmärgiga teavet toidu (sealhulgas toidulisandi) märgistusel, infooldikus, veebilehel, veebipoes, tootesitlusel või muul viisil lõpptarbijale tutvustamisel. Väite esitusviis võib olla erinev: sõnaline, graafiline, pilt, sümbol. Määrust kohaldatakse ka toidu suhtes, mis on mõeldud tarnimiseks restoranidele, haiglatele, koolidele, sööklatele jms toitlustusettevõtjatele.

Määrus ei mõjuta mõne muu õigusaktiga nõutava teabe esitamist, vaid kehtib vabatahtlikult esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete suhtes.

Teatud tervisehäirega tarbijale suunatud väidete esitamist, nt "laktoosivaba" ja "gluteenivaba", ei reguleerita määrusega 1924/2006, vaid eritoitu käsitlevate õigusaktidega.

Imiku piimasegu kohta on lubatud (vaid märgistusel, sest reklaam on keelatud) üksnes väited, mis on koos väite esitamise tingimustega toodud Vabariigi Valitsuse 29.12.1999. a määruses nr 436 "Eritoitade koostis- ja kvaliteedinõuete ning eritoidude valmistamiseks kasutatavate ainete ja eritoidu käitlemise suhtes esitatavate nõuete ning eritoidude märgistamise ja muul viisil teabe edastamise erinõuete ja korra kinnitamine" (edaspidi *VVm 436*).

Toitumis- ja tervisealaste väidete kasutamise kaasnivad täiendavad teabe esitamise nõuded. Erandiks on lõpptarbijale või toitlustusettevõtjale pakendamata kujul müüdiv toit, müügikohas ostja palvel pakendatav toit ja koheseks realiseerimiseks valmis pakendatud toit – nende puhul kohaldatakse täiendavatest nõuetest vaid osa (täpsemalt vt käesoleva juhendi 6. peatükk).

2.2. Toitumislase väite mõiste (artikkel 2)

Toitumislane väide annab mõista, et toidul on kasulikud toitainelised omadused, mis tulenevad sellest, et toode sisaldab, sisaldab suurendatud või vähendatud määral või ei sisalda energiat, toitainet või mingit muud ainet. Toitumislased väited on näiteks "suhkruvaba", "vähesoolane", "vähem kaloreid", "*light*/lahja/kerge", "kiudaineallikas", "lisatud vitamiine", "omega-3-rasvhapetega".

Iga väide toidu koostisosa kohta ei pruugi olla toitumislane väide. Nt väited "ilma säilitusaineteta" ja "pähtlitega" kirjeldavad toidu koostist, kuid ei vihja koostisest tulenevatele kasulikele toitainelistele omadustele. Need ei ole toitumislased väited määruse 1924/2006 mõttes, seega ei reguleerita selle määrusega nende kasutamist.

* Siin ja edaspidi on pealkirja järel sulgudes märgitud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1924/2006 peamised teemaga seotud artiklid. Enne toitumis- või tervisealase väite esitamist tuleb tutvuda kogu määrusega.

2.3. Tervisealase väite mõiste (artikkel 2)

Tervisealane väide annab mõista, et toidugrupi, toidu või selle koostisosa ja tervise vahel on seos. Seega näitab tervisealane väide, mida kasulikku see toit inimese tervisele teeb. Tervisealased väited on näiteks "raud aitab vähendada väsimust ja kurnatust", "kaltsium ja vitamiin D aitavad hoida luid normaalsena", "kiirendab ainevahetust", "sisaldab probiootikume" (selle väitega peab kaasnema täpsem väide, milline on konkreetne kasulik probiootiline mõju tervisele, sest bakterid on erineva toimega).

Määruses kirjeldatud korras ehk pärast väite heaks kiitmist on võimalik esitada ka haigestumise riski vähendamise väidet. See on väide, et toidu tarbimine vähendab oluliselt mingisse haigusse haigestumise mingit riskitegurit, näiteks: "Taimsete steroolide puhul on tõestatud vere kolesteroolitaset vähendav toime. Kõrge vere kolesteroolitase on südame isheemiatõve tekkimise riskitegur." Endiselt on toiduseaduse § 39 keelatud viidata toidu teabe esitamisel haigusi tõkestavatele, ravivatele või leevendavatele omadustele, näiteks on **keelatud** väited "ravib osteoporoosi", "hea akne korral", "põletikuvastane", "ennetab vähki", "vähendab südame isheemiatõve riski" (viimane ei ole lubatud, sest viitab riskiteguri asemel haigusele).

2.4. Kaubamärk, marginimetus, väljamõeldud nimetus (artikli 1 lg 3, artikli 28 lg 2)

Kaubamärk (ingl. k. *trade mark*), marginimetus (*brand name*) või väljamõeldud nimetus on vahel tõlgendatavad toitumis- või tervisealaste väidetena, sest võivad jätta mulje, et toidul on kasulikud toitainelised omadused või seos tervisega. Neid võib kasutada ilma väitele loa andmise protseduuri läbimata, juhul kui märgistusel, esitlemisel või reklaamis, kus neid kasutatakse, kaasneb ka nendega seotud toitumis- või tervisealane väide, mis vastab määrusele.

Üleminekumeetmena võib määrusele mittevastavaid kaubamärke ja marginimetusid, mis olid olemas enne 01.01.2005, kasutada toidu kohta kuni 19.01.2022.

2.5. Üldnimetused (artikkel 1 lg 4)

Toidukäitlejad võivad taotleda määruse nõuetest erandit sellisele toidu üldnimetusele, millega tavapärastel on tähistatud toidu- või joogigrupi mingi iseärasus, mis võib jätta mulje tervisele mõju avaldamisest, nt ingl k *cough drop* (teatav köhakompvek), *digestive biscuit* (teatav täisterajahust küpsis). Üldnimetuste kasutamisel tuleb rakendada sama põhimõtet, mida kasutatakse väidete puhul ehk üldnimetuste kasutamine ei tohi olla vale, mitmeti mõistetav või eksitav.

Komisjoni määrus (EL) nr 907/2013 sätestab avalduses nõutud teabe esitamistingimused üldnimetuste kasutamiseks. Avaldus üldnimetuse kasutamiseks tuleb esitada Veterinaar- ja Toiduametile, kes edastab selle Euroopa Komisjonile. Erand tehakse üldine, mitte vaid avalduse teinud käitleja(te)le. Üldnimetuste puhul peab olema võimalik tõendada, et seda on liikmesriigis kasutatud vähemalt 20 aastat enne antud määruse jõustumist, s.o. 9. oktoober 2013.

3. ÜLDPÕHIMÕTTED TOITUMIS- VÕI TERVISEALASE VÄITE ESITAMISEL

3.1. Üldnõuded (artiklid 3, 5, 6)

Väide ei tohi

- olla vale, mitmeti mõistetav, eksitav;
- tekitada kahtlust muude toitude ohutuse või toiteväärtuse piisavuse osas;
- soodustada või õigustada toidu liigset tarbimist;
- anda mõista, et tasakaalustatud ja mitmekesine toit ei anna piisavalt toitaineid;
- tekitada või ära kasutada hirmu.

Väide

- peab olema keskmisele tarbijale arusaadav;
- esitatakse tarbimisvalmis toidu kohta;
- peab põhinema üldtunnustatud teaduslikel tõenditel. Väide peab olema teaduslikult põhjendatud, võttes arvesse kättesaadavate teaduslike andmete terviklikkust ning kaaludes tõendeid.

Aine, mille kohta väide esitatakse, peab täitma järgmised tingimused.

- Aine või aine puudumine või aine vähendatud sisaldus peab olema teaduslikult tõendatult kasuliku toimega.
- Aine sisaldus tootes, aine sisalduse vähendamine tootes või aine puudumine peab olema selline, millega kaasneb väidetav toitumisalane või füsioloogiline mõju. Mõju avaldumiseks vajalik aine kogus peab olema saadav tootekogusega, mida eeldatavasti tarbitakse.
- Aine peab olema organismi jaoks kättesaadaval kujul, kui see on asjakohane.

Järelevalveasutuse nõudmisel peab käitleja või turuleviija olema võimeline põhjendama väitega toote vastavust määrusele 1924/2006.

3.2. Toitainelised põhijooned (artikkel 4)

Vältimaks eksitavat olukorda, kus väited võiksid varjata toidu üldist toiteväärtust, kehtestab Euroopa Komisjon koostöös EL liikmesriikidega toitainelised põhijooned (ingl k *nutrient profiles*). See tähendab, et määratletakse teatud ainete, nt küllastunud rasvhapete, suhkru, soola sisaldused, mida toitumis- või tervisealase väitega toit oma koostiselt ületada ei tohi.

Toitaineliste põhijoonte kehtestamine oli kavandatud jaanuariks 2009. Erinevate asjaolude tõttu on vastav töö peatatud ja toitainelisi põhijooni kehtestatud ei ole.

Pärast toitaineliste põhijoonte kehtestamist, tohib tervisealast väidet esitada ainult siis, kui toit neile vastab.

3.3. Alkohoolsed joogid (artikli 4 lõiked 3 ja 4)

Kui joogi alkoholisisaldus on üle 1,2 mahu%, siis

- ei tohi esitada tervisealast väidet;

- on toitumisalastest väidetest lubatud vaid madalale alkoholisaldusele või alkoholi- või energiasalduse vähendamisele viitavad väited. Nt on selline väide "*light*" siidril.

Kui puuduvad EL eeskirjad sellisele toitumisalasele väitele, mis viitab madalale alkoholisaldusele, alkoholi- või energiasalduse vähendamisele või puudumisele joogis, võib kohaldada liikmesriigi tingimusi. Seega tuleks toodet Eestist välja viies kontrollida, kas sihtriigis on eritingimusi alkoholil toitumisalase väite kasutamiseks.

Eestis alkohoolse joogi kohta toitumisalase väite esitamisel tuleb jälgida, et seejuures ei tekiks vastuolu EL alkoholi puudutavate eeskirjadega või alkoholiseadusega või Vabariigi Valitsuse 26. aprilli 2004. a. määrusega nr 134 "Alkoholi määratlemise, kirjeldamise ja müügiks esitlemise nõuded".

Alkoholi sisaldavat toidulisandit ei käsitleta määruse 1924/2006 mõistes alkohoolse joogina, nagu on selgitatud preambuli punktis 13. Seega ei kehti need väite esitamise piirangud alkoholi sisaldavale toidulisandile.

3.4. Toote turuleviimine ja järelevalve (artikkel 26)

Järelevalve lihtsustamiseks võivad liikmesriigid nõuda oma territooriumil toitumis- või tervisealase väitega toote turuleviimisest pädeva asutuse teavitamist. Eestis ei ole teavitamise nõuet kehtestatud.

4. TOITUMISALASED VÄITED

Vt ka juhendi teisi peatükke.

4.1. Lubatud toitumisalased väited (artikkel 8)

Kasutada tohib vaid määruse 1924/2006 lisa toodud toitumisalaseid väiteid. Väite sõnastus ei pea olema sama, mis määruhes – lubatud on ka muu samatähenduslik sõnastus või esitusviis. Seejuures tuleb tähelepanu pöörata, et väite sõnastus jääks ikka määruhes tooduga samatähenduslikuks ega eksitaks tarbijat toote olemuse suhtes. Nt "ei sisalda suhkruid" = "suhkruvaba", kuid "ei ole lisatud suhkruid" ≠ "suhkruvaba". Keelatud on väited kujul "X % rasvavaba", nt "100 % rasvavaba".

Määruse lisa muutmine, näiteks täiendamine uue toitumisalase väitega, toimub vastavalt artikli 8 lg 2 protseduurile ja käitlejad võivad selleks põhjendatud ettepanekuid teha.

4.2. Võrdlevad väited (artikkel 9, lisa)

Võrdlevateks toitumisalasteks väideteks on "vähendatud/suurendatud [energia/aine] sisaldusega" ja "*light*/lahja" ning nendega samatähenduslikud väited.

Võrdleva väite puhul võrreldakse toidu koostist sama toidugrupi teiste toitudega, sealhulgas teiste kaubamärkide toitudega. Määruhes ei ole defineeritud toidugrupi mõiste, lähtuda tuleks eesmärgist, et väite mõte oleks selge ega eksitaks tarbijat toiduvalikute tegemisel. Mõnel juhul, kui toode "X" esindab tüüpilist turulolevat oma grupi toodet, saabki see olla võrdlustooteks ning väide "*X light*" ei pruugi tarbijat eksitada. Samas võib pidada eksitavaks näiteks olukorda, kus tootja on vähendanud peekoni soolasisaldust ja märgistusel on väide "vähendatud soolasisaldusega", kuid toode on sellegi poolest suurema soolasisaldusega kui muu turulolev peekon.

Võrdleva väite puhul märgitakse ka aine- või energiasisalduse erinevus. Seda võib teha protsentuaalselt või koguseliselt. Näiteks "kerge – 100 grammis 40% vähem rasva", "vähendatud energiasisaldusega – energiasisaldus 50% väiksem, sest toode on suhkruvaba". (Näidetes toodud esitusviis ei ole kohustuslik.)

Erinevus, millele väitega tähelepanu juhitakse, peab olema märkimisväärne – muutus ei tohiks toitumise suhtes tähtsusetult väike olla.

Lubatud on vaid määruse lisa loetletud toitumisalased väited. Seega ei ole lubatud toitumisalane väide "sama palju kui", nt "klaas mahla sisaldab sama palju vitamiini C kui üks apelsin". Samuti ei tohi tarbijat eksitada ülepingutatud sõnastusega, mis ei ole samaväärne määruhes sätestatuga, nt väide "*super light*" ei ole samaväärne väitega "*light*".

4.3. Üleminekumeede lisast puuduva toitumisalase väite kasutamiseks (artikli 28 lg 3)

Üleminekumeetmena võis määruse lisast puuduvat toitumisalast väidet teatud tingimustel kasutada kuni 19.01.2010.

5. TERVISEALASED VÄITED

Vt ka juhendi teisi peatükke.

5.1. Lubatud tervisealased väited (artikli 10 lg 1)

Kasutada tohib vaid määrusega 1924/2006 kooskõlas olevaid, heakskiidetud tervisealaseid väiteid. Seejuures tohib teatud tervisealaseid väiteid vastavalt üleminekumeetmetele kasutada kooskõlas määrusega ka enne heakskiidetud väidete nimekirja vastuvõtmist, kuid teatud tervisealaseid väiteid ei tohi kasutusele võtta enne, kui nende esitamiseks on luba antud. Kui väide on vastavalt määrusele kasutusse lubatud, võivad seda vabalt kasutada kõik toidukäitlejad, kui toode vastab antud väite esitamise tingimustele.

Tervisealaste väidete kasutamise lubamine sätestatakse **määruste või otsustega**, mis avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas (<http://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>). Loa saanud väited on õigusaktis toodud koos kasutustingimustega. Iga väite juures on ka viide EFSA teaduslikule arvamusele, kus on vastava toidu ja teadusandmete põhjalikum kirjeldus.

Mugavam abivahend, kuid õiguslikult mittesiduv on **toitumis- ja tervisealaste väidete register** (kirjeldatud määruse 1924/2006 artiklis 20) Euroopa Komisjoni kodulehel <http://ec.europa.eu/nuhclaims/>. Register sisaldab määruse 1924/2006 lisas toodud toitumisalaseid väiteid ning heakskiidetud ja tagasi lükatud tervisealaseid väiteid.

Põhimõtteliselt võib ELs kasutada lubatud tervisealaste väidete nimekirja kehtestamise jagada kaheks. Algselt 31. jaanuariks 2010 kehtestada kavandatud, peamiselt mitmesuguseid toitainete tavapäraseid funktsioone organismis käsitlevate väidete nimekirja vastuvõtmine lükkus edasi väidete suure hulga tõttu ning esimene osa nimekirjast võeti vastu 2012. aasta mais. Teiseks toimub paralleelselt ka individuaalsete taotluste menetlemine ning nende kohta on juba määruseid vastu võetud. (Täpsemalt vt käesoleva juhendi 7. peatükk.)

5.2. Üldised ja mittespetsiifilised tervisealased väited (artikli 10 lg 3)

Üldised ja ebamäärased seosed tervise või healuga, nt "terviseleib", "tervislik", "hea südamele", "südamesepik" (kui esitusviis on käsitletav südame tervisele viitamisena), "funktsionaalne toit" on inimestele väga erineva tähendusega.

Üldisi väiteid ei lisata väidete nimekirja ja neid on lubatud kasutada vaid koos konkreetse tervisealase väitega. Üldise väite täpsustuseks ei piisa üksnes toitumisalasest väitest. Nt väide "toode on hea figuurile, sest sisaldab vähe rasva" **ei ole** määrusega kooskõlas, kuna üldise tervisealase väite põhjenduseks on siin konkreetsema tervisealase väite asemel kasutatud toitumisalast väidet.

Pildilise ja sümbolilise väite puhul tuleks kaaluda, kas see on tarbijale mõistetav või vajab täiendavat sõnalist selgitust.

5.3. Keelatud tervisealased väited (artikkel 12)

Lubatud ei ole tervisealased väited, mis

- jätavad mulje, et toote tarbimata jätmise võib tervist mõjutada;
- viitavad kehakaalu vähenemise kiirusele või määrale;
- viitavad konkreetsete arstide või tervisespetsialistide või muude kui liikmesriigi meditsiini- või toitumisspetsialistide erialaliitude ja terviseiga seotud heategevusorganisatsioonide soovitudele.

5.4. Viitamine isikule või organisatsioonile (artikkel 11)

Liikmesriikide meditsiini- või toitumisspetsialistide erialaliitude ja terviseiga seotud heategevusorganisatsioonide soovitude kasutamise suhtes võib liikmesriik kohaldada oma sätteid. Eestis on välja töötatud toidu- ja toitumissoovitusi nii tervele elanikkonnale kui teatud tarbijagrupidale, kuid samas ei ole nimekirja ega sätteid, mis reguleeriks erialaliitude või heategevusorganisatsioonide soovitude kasutamist. Seega tuleks toodet ja teabe edastamist vaadata tervikuna ja silmas pidada, et määrus reguleerib väidete esitamist kaubanduslikel eesmärkidel ning et väite kasutamine peab olema põhjendatud. Avalikkusele tuntud tegelaste soovitudele võib viidata, kui see ei eksita tarbijat ega lähe määrusega vastuollu.

5.5. Üleminekumeetmed tervisealase väite kasutamiseks pärast 01.07.2007

Määrust 1924/2006 kohaldatakse alates 01.07.2007 (art 29). Üleminekumeetmed sõltuvad väite tüübist.

Kõige levinumad on üldtunnustatud teaduslikel andmetel põhinevad tervisealased väited, mis puudutavad **kasvamist, arengut ja organismi funktsioone**. Selliste väidete nimekirja vastuvõtmise tähtjaks sätestati 31.01.2010 (art 13 lg 3), kuid see hilines ja esimene osa lubatud väidete nimekirjast võeti vastu 16.05.2012 Komisjoni määrusega (EL) nr 432/2012, 16. mai 2012, millega kehtestatakse nimekirja tervisealastest väidetest, mida on lubatud esitada toidu kohta (edaspidi *määrus 432/2012*). Määrust kohaldatakse alates 14.12.2012. Alates määruse kohaldamise kuupäevast tohib toidu kohta esitada vaid:

- a) lubatud tervisealaseid väiteid või
- b) tervisealaseid väiteid, mille hindamine või arutamine ei ole veel lõpetatud.

Väiteid, mille hindamine Euroopa Toiduohutusameti poolt või käsitlemine Komisjoni poolt ei ole veel lõpule viidud, avaldatakse komisjoni veebilehel ja nende kasutamist võib jätkata kooskõlas määruse 1924/2006 artikli 28 lõigetega 5 ja 6 kuni ka nende kohta on otsus tehtud.

Uutel teaduslikel andmetel põhinevale väitele loa saamiseks tuleb esitada taotlus (art 13 lg 5).

- Üldtunnustatud teaduslikel andmetel põhinevate tervisealaste väidete, mis puudutavad
 - **psühholoogilisi ja käitumuslikke funktsioone,**
 - **salenemist, kehakaalu jälgimist, näljatunde vähendamist, küllastustunde suurenemist või toidust saadava energia vähendamist,**kasutamist võib jätkata, kui taotlus esitati enne 19.01.2008 (art 28 lg 6 punkt b). Liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel on aga olnud arutlusel, et ka nende väidete suhtes võiks olla praktilisem kasutada põhimõtteliselt samasugust üleminekut nagu

kirjeldatud eelmises lõigus. Uutel teaduslikel andmetel põhinevale väitele loa saamiseks tuleb esitada taotlus (art 13 lg 5).

- **Laste arengule ja tervisele viitav tervisealane väide** (muu hulgas ka väide loote kohta; väide ainult lastele mõeldud toote kohta, s.t. jätkupiimasegu ning imiku- ja väikelapsetoit, mis on reguleeritud Vabariigi Valitsuse 29.12.1999. a määrusega nr 436) on lubatud ainult peale väitele loa saamist. Juba kasutusel olnud väite kasutamist võib jätkata juhul, kui esitati taotlus enne 19.01.2008 (art 28 lg 6 punkt b). See üleminekusäte kehtestati määruse muudatusega, sest algselt puudus määruses laste arengule ja tervisele viitavate väidete üleminekuaeg, samas olid need määruse kohaldamise alguses legaalselt turul. Kui taotlust ei esitatud, siis see üleminekusäte ei kehti ning väite võib kasutusele võtta alles pärast sellele loa saamist. Väitele loa saamiseks tuleb esitada taotlus (art 14).
- **Haigestumise riski vähendamise väide** ei olnud enne määruse 1924/2006 jõustumist lubatud, seega ei ole ka üleminekumeetmeid. Väidet võib kasutada peale sellele loa saamist. Väitele loa saamiseks tuleb esitada taotlus (art 14).

6. MÄRGISTUSNÕUDED TOITUMIS- VÕI TERVISEALASE VÄITE ESITAMISEL

6.1. Toitumisalane teave (artikkel 7, artikli 1 lg 2 ja 5)

Toitumisalase või tervisealase väite kasutamisel tuleb esitada ka toitumisalane teave. Kuidas seda teha, on üldiselt sätestatud Vabariigi Valitsuse 19.12.2003. a määruses nr 324 "Toidu märgistusele esitatavad nõuded ja märgistamise ning muul viisil teabe edastamise kord" (edaspidi *VVm 324*). Määrus 1924/2006 teeb vaid mõned vajalikud täpsustused.

Toitumisalase väite puhul esitatakse tavaliselt toitumisalase teabe 1. rühma näitajad (energiasisaldus, valgud, süsivesikud, rasvad). Kui toitumisalane väide puudutab suhkruid, küllastunud rasvhappeid, kiudainet või naatriumit, esitatakse 2. rühma näitajad (energiasisaldus, valgud, süsivesikud, suhkrud, rasvad, küllastunud rasvhapped, kiudained, naatrium).

Toitumisalase teabega samas vaateväljas märgitakse lisaks ka selle aine sisaldus, mille toomine toitumisalases teabes ei ole muidu kohustuslik, kuid mis on toitumis- või tervisealase väitega seotud.

Tervisealase väite puhul esitatakse alati toitumisalases teabes 2. rühma näitajad.

Kui toitumis- või tervisealane väide esitatakse lõpptarbijale või toitlustusettevõtjale pakendamata kujul müüdava toidu, müügikohas ostja palvel pakendatava toidu või koheseks realiseerimiseks valmis pakendatud toidu kohta, siis ei pea toitumisalast teavet esitama märgistusel. Küll aga peab tulenevalt *VVm 324 §-st 4* olema toitumisalane teave kaasas olevatel dokumentidel või veopakendil ja tarbija soovil peab müügikohas teenindav isik oskama anda suulist teavet.

Kui vitamiine või mineraaltoitaineid puudutav väide esitatakse jätkupiimasegu või imiku- ja väikelapse toidu kohta, mis on reguleeritud *VVm 436*, võetakse toitumisalase teabe arvutamisel võrdluseks *VVm 436* toodud vitamiini või mineraaltoitaine lapsele, mitte täiskasvanule soovitatav kogus.

Kui toitumis- või tervisealane väide esitatakse toidulisandi kohta, siis esitatakse toitumisalane teave vastavalt Vabariigi Valitsuse 30.04.2004 määrusele nr 165 "Toidulisandi koostis- ja kvaliteedinõuded ning märgistamise ja muul viisil teabe edastamise erinõuded" (edaspidi *VVm 165*).

6.2. Lisateave tervisealase väite korral (artikkel 10)

Tervisealase väite korral tuleb esitada toote märgistusel (või kui seda pole, siis toote esitlemisel ja reklaamis):

- a) viide mitmekülgse ja tasakaalustatud toitumise ja tervisliku elustiili tähtsusele;
- b) väidetava kasuliku mõju saavutamiseks vajalik toidukogus ja tarbimise viis;
- c) vajadusel hoiatus inimestele, kes peaksid vältima toidu tarbimist; ja
- d) asjakohane hoiatus toote puhul, mille liigne tarbimine kujutab tõenäoliselt ohtu tervisele.

Teabe sõnastuse võib käitleja vabalt valida, kuid mõte peab samaks jääma.

Nõuded a) ja b) ei kehti lõpptarbijale või toitlustusettevõttele pakendamata kujul müüdavale toidule, müügikohas ostja palvel pakendatavale toidule või koheseks realiseerimiseks valmis pakendatud toidule. Küll aga peab tulenevalt VVm 324 §-st 4 olema see teave kaasas olevatel dokumentidel või veopakendil ja tarbija soovil peab müügikohas teenindav isik oskama anda suulist teavet.

6.3. Lisateave haigestumise riski vähendamise väite korral (artikli 14 lg 2)

Lisaks muudele tervisealase väite nõuetele peab haigestumise riski vähendamise väite korral olema toote märgistusel (või kui seda pole, siis toote esitlemisel või reklaamis) lause selle kohta, et haigusel on mitmeid riskitegureid ja ühe riskiteguri muutmisel võib, aga ei pruugi olla kasulikku mõju.

7. TERVISEALASE VÄITE TAOTLUSE ESITAMINE

7.1. Kasutada lubatud tervisealaste väidete nimekirja koostamine

ELs kasutada lubatud väidete nimekiri moodustub

- a) määruse 1924/2006 artikli 13 lõikes 1 kirjeldatud väidetest – selle nimekirja täismahus kehtestamine hilineb. Artikli 13 lõike 3 kohaselt oleks pidanud 31. jaanuariks 2010 vastu võetama EL nimekiri, kuhu kuuluvad üldtunnustatud teaduslikel tõenditel põhinevad ja tarbijale hästi mõistetavad tervisealased väited, mis kirjeldavad:
 - toitaine või muu aine tähtsust kasvamisele, arengule ja organismi funktsioonidele;
 - psühholoogilisi ja käitumuslikke funktsioone või
 - salenemist või kehakaalu jälgimist või näljatunde vähendamist või küllastustunde suurenemist või toidust saadava energia vähendamist.Selle nimekirja jaoks sai Euroopa Komisjon 31. jaanuariks 2008 liikmesriikidelt toidukäitlejatelt kogutud tervisealaseid väiteid, koondas need kokku mitme tuhande väiteliseks nimekirjaks ja edastas Euroopa Toiduohutusametile teadusliku tõenduse piisavuse hindamiseks. EFSA avaldab teaduslikud arvamused väidete kohta mõnesaja-väiteliste osade kaupa. Mis kriteeriumitest EFSA seejuures lähtub ja kui kaugel hindamine on, saab jälgida EFSA kodulehel <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/article13.htm>. Artikli 13 lõikes 1 kirjeldatud väited on avaldatud määruse nr 432/2012 lisas (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:02012R0432-20140513>) (v.t. ka määruse lisa muudatusi);
- b) väidetest, mis lisatakse nimekirja siis, kui väite taotlus läbib heakskiitmisprotseduuri vastavalt artikli 13 lõikele 5 või artiklile 14 – neid väiteid lisatakse nimekirja jooksvalt.

Taotlus väitele loa saamiseks tuleb koostada enne väite kasutama hakkamist järgmistel juhtudel:

- täiendused art 13 lõikes 3 nimetatud nimekirja (art 13 lg 5);
- uutel teaduslikel tõenditel põhinev väide (art 13 lg 5);
- omandiandmete kaitset vajav väide (art 13 lg 5);
- haigestumise riski vähendamise väide (art 14 lg 1 a);
- laste arengule ja tervisele viitav väide (art 14 lg1 b);

Nendel juhtudel võib väidet kasutama hakata pärast seda, kui on vastu võetud Euroopa Komisjoni õigusakt (otsus või määrus) väite nimekirja lisamise kohta.

Kui väide on kasutusse lubatud, võivad seda vabalt kasutada kõik toidukäitlejad (v.a. kaitstud omandiandmete puhul), kui toode vastab antud väite esitamise tingimustele.

7.2. Omandiandmete kaitse (artikkel 21)

Taotluses võib nõuda omandiandmete kaitset viieks aastaks alates väite lubamise otsusest. Sel juhul ei saa teised väitest huvitatud tugineda neile teaduslikele andmetele ja seega ei saa nad väidet kasutada.

7.3. Tervisealase väite taotluse koostamine

Taotluse koostamiseks tuleks tutvuda järgmiste materjalidega.

- **Määruse 1924/2006 artikli 15 lõige 3.** Selles on lühidalt öeldud, mida taotlus sisaldama peab.
- **Komisjoni määrus (EÜ) nr 353/2008, 18. aprill 2008, millega kehtestatakse rakenduseeskirjad selle kohta, kuidas taotleda tervisealaste väidete esitamise lubasid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1924/2006 artiklis 15 sätestatu kohaselt.** Selles on detailselt sätestatud taotluse sisu ja ülesehitus.
- **Taotluse esitamise teaduslik ja tehniline juhend,** mille on koostanud Euroopa Toiduohutusamet. See on määruse 353/2008 sisuga sarnane, kuid täienduste ja selgitustega. Juhend asub EFSA kodulehel <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs/scdoc/530.htm>, samuti korduma kippuvad küsimused sellega seoses <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs/scdoc/1339.htm>.

Määruses 353/2008 (ja EFSA juhendis) toodud vormi ja nõuannete eesmärk on tagada, et taotlustel oleks sarnane ülesehitus ja olemas kogu vajalik info. See omakorda võimaldab taotluste võimalikult kiiret menetlemist.

EFSA kodulehelt <http://www.efsa.europa.eu/en/nda/ndaguidelines.htm> leiab ka spetsiifilisemaid juhendeid vastavalt väite temaatikale.

- **Varasemad taotlused.** EFSA kodulehel on saadaval taotluste kohta antud teaduslikud arvamused. Kuigi EFSA hindamise tulemus ei tähenda veel tervisealase väite heakskiitmist või tagasilükkamist, annab nendega tutvumine ülevaate, millele taotluse koostamisel tähelepanu pöörata. Vt <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs.htm>.

7.4. Taotluse esitamine, hindamine ja tervisealase väite lubamise kohta õigusakti vastuvõtmine

Taotluse esitamine toimub vastavalt määruses 1924/2006 sätestatud protseduurile. Kuigi taotluse menetlemise protseduur on pisut erinev sõltuvalt sellest, millise artikli alla tervisealane väide käib, koosneb see üldiselt samadest etappidest.

Vastavalt artikli 13 lg 5 ja artikli 18 protseduurile esitatakse

- kasutada lubatud tervisealaste väidete nimekirja täiendamise taotlus,
- uutel teaduslikel tõenditel põhineva väite taotlus,
- omandiandmete kaitse taotlust sisaldav taotlus.

Vastavalt artiklite 14 kuni 17 protseduurile esitatakse,

- haigestumise riski vähendamise väite taotlus,
- laste arengule ja tervisele viitava väite taotlus.

Taotleja saadab taotluse liikmesriigi pädevale asutusele ehk Eestis Veterinaar- ja Toiduametile. Pädev asutus on taotleja esmaseks kontaktiks ja võib taotlejalt täiendavaid andmeid paluda. Peale taotluse kehtivuse kontrollimist saadab pädev asutus taotluse Euroopa Toiduohutusametile teaduslikuks hindamiseks ning Euroopa Komisjonile ja teistele liikmesriikidele teadmiseks.

Taotluses olevate andmete teaduslik hindaja on Euroopa Toiduohutusamet (EFSA), kuid EFSA ei tee otsust väite lubamise või mittelubamise kohta. Mis etapis EFSAle hindamiseks saabunud taotlus on, saab jälgida EFSA kodulehel aadressil <http://registerofquestions.efsa.europa.eu/roqFrontend/questionsList.jsf>. Vajadusel võib EFSA paluda taotlejalt lisateavet. Taotluste kohta antud teaduslikud arvamused on leitavad sealtsamast või ka <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs.htm>.

Valminud EFSA arvamuste kohta võib igaks 30 päeva jooksul Euroopa Komisjonile kommentaare saata. Neid saab lugeda Euroopa Komisjoni lehel <http://ec.europa.eu/nuhclaims/?event=claimsBeingProcessed> ning teaduslikku külge puudutavad kommentaarid ja EFSA vastused on leitavad ka EFSA kodulehel.

Otsustusprotsessi, kas lisada väide kasutada lubatud väidete nimekirja, on kaasatud liikmesriigid, Euroopa Komisjon, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Parlament. Otsustusprotsessi juhib Euroopa Komisjon. Pärast EFSA arvamuse saamist valmistab Euroopa Komisjon ette eelnõu, kas lisada väide nimekirja või mitte. Ta esitab eelnõu aruteluks või hääletamiseks (sõltuvalt protseduurist) toiduahela ja loomatervishoiu alalisele komiteele (*Standing Committee on the Food Chain and Animal Health*), kuhu kuuluvad kõikide liikmesriikide esindajad. Komitee kohtumiste päevakordade ja kokkuvõtetega (käsitletakse ka muid teemasid kui toitumis- ja tervisealased väited) saab tutvuda http://ec.europa.eu/food/committees/regulatory/scfcah/general_food/index_en.htm. Eelnõu esitatakse ka EL Nõukogule ja Euroopa Parlamendile, kes ei osale otseselt määruse vastuvõtmises, kuid neid informeeritakse läbipaistvuse huvides ning neil on õigus teatud aja jooksul väljendada vastuseisu eelnõule. Kui taotlus sisaldas omandiandmete kaitse soovi, teeb Euroopa Komisjon oma eelnõus ettepaneku piirata väite kasutamist taotleja kasuks 5 aastaks. Pärast vastu võtmist avaldatakse õigusakt Euroopa Liidu Teatajas. Kuna kasutada lubatud või keelatud väiteid on palju, on Euroopa Komisjoni kodulehel saadaval ka mugavam abivahend – toitumis- ja tervisealaste väidete register.

Nimekirja lisatud väide on vabalt kasutamiseks kõigile, v.a. kui kasutamist piirab omandiandmete kaitse.

7.5. Taotluse tagasivõtmine

Taotlust on võimalik tagasi võtta enne, kui EFSA on selle kohta oma arvamuse andnud. Tagasivõtmise nõude esitab taotleja samale asutusele, kellele algselt taotlusegi.

KÄITLEJA MEELESPEA TOITUMIS- VÕI TERVISEALASE VÄITE ESITAMISEL

Toitumis- või tervisealase väite esitamist reguleeritakse peamiselt **Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1924/2006 toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete kohta.**

Määrust tuleb järgida, kui toidu kohta esitatakse väide, mis

- on toitumisalane väide või tervisealane väide
- tehakse kaubanduslikus teadaandes (nt märgistusel, reklaamis, veebilehel, toote esitlemisel), olenemata esitusviisist (lause, pilt, graafik jne)
- puudutab lõpptarbijale pakutavat toitu

Kõige olulisem toitumisalase väite esitamisel

- Väide on kooskõlas väite esitamise üldpõhimõtetega
- Väide ja selle esitusviis ei eksita tarbijat
- Väide on määruse lisas toitumisalaste väidete nimekirjas
- Toit vastab määruse lisas toodud selle väite esitamiseks vajalikele tingimustele
- On esitatud vajalik toitumisalane teave

Kõige olulisem tervisealase väite esitamisel

- Väide on kooskõlas väite esitamise üldpõhimõtetega
- Väide ja selle esitusviis ei eksita tarbijat
- On esitatud vajalik toitumisalane teave
- Tervisealase väite esitamise korral nõutav täiendav teave on olemas
- Laste arengule ja tervisele viitavat või haigestumise riski vähendamisele viitavat tervisealast väidet tohib kasutada alles pärast selle lubamist Euroopa Komisjoni õigusaktiga

Pärast määruse 432/2012 kohaldamist alates 14.12.2012 tohib toidu kohta esitada vaid lubatud tervisealaseid väiteid või tervisealaseid väiteid, mille taotluse hindamine või arutamine on veel protsessis.

Järelevalve

Toitumis- ja tervisealaste väidete üle teeb järelevalvet Veterinaar- ja Toiduamet, jaekaubandusettevõttes teeb toidu kohta esitatud teabe üle järelevalvet ka Tarbijakaitseamet.

Täiendav teave

Küsimustega tuleks pöörduda Veterinaar- ja Toiduametisse (www.vet.agri.ee, e-post vet@vet.agri.ee) või Põllumajandusministeeriumisse (www.agri.ee, e-post pm@agri.ee).